

Jan Hus a jeho význam pro dnešní společnost

Prof. Jana Nechutová

profesorka latinské medievalistiky, Masarykova univerzita v Brně

Na otázku po významu českého reformátora pro dnešní společnost můžeme stěží hledat odpověď, aniž bychom se předem ptali, kým Jan Hus vlastně byl. Je nám o něm sice známo leccos, ale jak to všechno bylo skutečně, toho se dopracováváme jen stěží. Tyto otázky si dnešní historiografie klade jen nesměle, a my jsme spolu s ní vydáni všanc nejruznějším interpretacím historických skutečností. Proniknout jejich nánosy a dostat se ke skutečnému živému Husovi si stanovily jako svůj hlavní úkol obě ekumenické komise, které byly k problematice Husovy osobnosti, jeho života a díla, v posledních desetiletích zřízeny. V rámci těchto komisí bylo vykonáno na cestě k historickému Husovi mnoho heuristické i publikační a popularizační práce; přes to přese vše se domnívám, že je stejně nemožné dostat se k historickému Husovi jako je v celku marná snaha – a teologové se mnou snad budou souhlasit – dostat se k „historickému Ježíši“.

Ale jsme na tom přece jen o něco lépe než hledači historického Ježíše. Jan Hus se na několika místech svého dochovaného díla sám definoval, můžeme si zde posloužit jeho slovy z úvodu k polemice proti Angličanu Johnu Stokesovi ze září-října 1411: *mezi kněžími ten nejmenší, ale přece jen, doufám, kněz Páně, od narození příslušník Království českého, poddaný nejjasnějšího knížete a pána, pana Václava, římského krále Augusta a krále českého, a posléze absolvent a člen slavné Univerzity studia pražského*. Jan Hus se zde tedy hlásí k českému národu – což si, prosím, nevykládejme nesprávně a buďme si vědomi rozdílu mezi nacionálním povědomím 14. nebo 15. století a nacionálním uvědoměním a vlastenectvím, jak je evropským národům vlastní od dob francouzské revoluce. Dále se přiznává ke své univerzitní příslušnosti, za podstatné ale určitě považoval to, co uvedl na prvním místě a co také čteme i jinde, často například v listech psaných již v Kostnici: *mezi kněžími ten nejmenší, ale přece jen, doufám, kněz Páně*. Jeho kněžství pro něj znamenalo především péči o duše – cura animarum – a o záchranu lidí, kteří byli jeho pastýřské péči svěřeni. Snad nejlépe definoval poslání, jež Hus přijal – nejen jako kněz – Paul de Vooght, autor oné knihy ze začátku 60. let, která vyvolala diskusi o možnosti Husovy rehabilitace katolickou církví. Ten napsal, že Husovi šlo o to, vytrhnout, vyrvat, lidi z hříchu., *arracher les hommes aux péchés*.

Ptáme-li se nyní, jak je to s Husovým významem pro dnešní společnost, podívejme se, jak se k němu naše společnost staví, jaké je spektrum názorů na Husa a představ o

něm. Je snad do jisté míry reálné je pojmenovat, snažit se o jejich kritické posouzení a po příslušné korekci se k některé z nich přiklonit jako k nejméně falešné.

Velmi zhruba řečeno jsou takovéto představy tři: první je ta, jejíž vznik umožnila starší česká historiografie, v zásadě jde o vulgarizaci Palackého pojetí českých dějin: koncept protikatolický (ne vždy obecně proticírkevní) a nacionalistický, někdy v radikálnější, jindy v umírněné podobě, a tuto umírněnou formu v zásadě dodnes tu a tam sdílí členové českých protestantských církví, a nejen oni, setkáváme se s ní mnohem častěji, kupodivu u našich spoluobčanů všech generací a všech věkových kategorií. Odtud lze odvodit také tu Husovu podobu, již přinesla komunistická interpretace Husa a husitství.

Druhou představu nazvěme tradičně či spíše konzervativně katolickým hlediskem – „tradičně“ a „konzervativně“ proto, že tento názor, totiž že Hus se zásadně mýlil a byl zatvrzelým heretikem, dnešní katolíci zastávají spíš jen výjimečně. Ale můžeme k ní přiřadit nově, od 90. let minulého století se utvářející stanovisko, k Husovi rovněž v podstatě odmítavé: po úžasném rozmachu a rozkvětu, který naše země potkal v době vlády Karla IV., došlo – i díky Husovi a vůbec kvůli nesmyslnému náboženskému rigorismu – ke kulturnímu úpadku a posléze k ničivým a zločinným husitským válkám, a z tohoto marasmu se české země dostaly nejspíš až v zase kulturně plodném období baroka.

Jako třetí můžeme vymezit názor, k jakému dnes více či méně dospívá jak práce historiků tak ekumenických komisí: Hus byl věrným synem církve a šlo mu o její nápravu; usiloval o záchranu jednoho každého věřícího, proto byl tak neúnavným kazatelem. Jeho často nevybíravé útoky na spolubratry v kněžském úřadě byly dány tímto zájmem, zájmem o spásu duší nejen jejich, ale především lidí, kteří jsou na nich v duchovním životě závislí, laiků. Do jaké míry se Husovo pojetí církve, které bylo v jeho procesu hlavním kamenem úrazu, přičilo ortodoxnímu učení, není zcela zřejmé, totéž platí o jeho učení o predestinaci - předurčení věrných a zavržení hříšníků. Hus přece navazoval na různé proudy v katolické teologii raného křesťanství i středověku, a mnohé z toho, za co byl odsouzen, najdeme i v nezávadných spisech starších církevních autorů.

Ke způsobům, jimiž se naši různě orientovaní současníci staví k Husovi a jeho odkazu, můžeme nyní přičinit ještě dva další: prvním, jež musím pro úplnost uvést, je lhostejnost a nezájem jakkoli se s postavou českého reformátora seznámit. Míváme dojem, že Hus takříkajíc dnes nezajímá nikoho, že je to obecný postoj většiny našich spoluobčanů. Občas jsme ale překvapeni: už to, že se M. Jan Hus umístil v roce 2005 v anketě o největšího Čecha na sedmém místě, svědčí, že onen nezájem tak obecný není,

ať už byly pohnutky, které naše spoluobčany k tomu, aby zde dali Husovi hlas, vedly, byly jakékoli. A zcela nedávno (v únoru t.r.) se na stránkách internetového Deníku referendum rozhořel spor dvou stanovisek – „Proč nejsem husita“ – „Proč jsem husita“, a podle spousty názorů a reakcí, jež se zde objevily, zaujala tato otázka překvapivě mnoho lidí nejrůznějšího stavu, věku a povolání. Takže o naprostou lhostejnost přece jenom asi nepůjde. Druhý způsob, jež bych ještě ráda formulovala, vychází ze solidní moderní husovské literatury, stojí rozhodně za úvahu a za eventuální přitakání nebo popření: podle něj se Hus mýlil v odhadu své situace, žil a jednal v iluzi, že je koncilu a jeho představitelům partnerem – a ve skutečnosti byl podezřelý z kacírství a od jistého momentu již skoro usvědčený kacír. Domníval se, že dostane možnost svobodně mluvit před koncilem a hájit své názory před nestrannými soudci, ale bylo tomu zcela jinak, a toto očekávání Husa jako by usvědčovalo z naivity. A pak – byl prý nepřiměřeně tvrdohlavý: ze strany koncilu mu byly předkládány k odvolání stále vstřícněji redukované formulace, jejichž podpis mu mohl zachránit život, on však s naprostou důsledností trval na svém: toto jsem neučil, nebo: je tomu tak, jak jsem ve svých textech napsal - a dokažte mi z Písma opak. Podobně to řekl již Jan Sedlák, autor velmi užitečné katolicky orientované právě sto let staré monografie o Husovi (1915): *Kdo se užil v takovou náladu duševní, nesnese odporu, nedá se nikým a ničím přesvědčiti, že v něčem pochybil, nedovede se podříditi autoritě, nařizuje-li se mu něco nepříjemného, zvláště je-li pln přesvědčení, že úmysly jeho jsou dobré a cíle šlechetné. Tak se rodí kacírství a sektářství (podtrženo J.S.!). v němž neomylnické lpění na vlastních názorech, domněle vyvozených z Písma nebo z rozumu, jest hlavní složkou, a jež jest tím nebezpečnějším, čím jest v něm méně vzdělanosti a náboženského rozhledu. Hus jest na nejlepší cestě k němu.*

Když jsme tato různá stanoviska stručně probrali, je asi na místě otázka, dělí-li Hus ještě své nynější krajany – a kudy ona dělicí čára vede. Věc nyní vypadá spíš tak, že Husova osobnost nedělí náš národ čarou mezi katolicky a reformačně smýšlejícími věřícími. Ti jsou, jak jsem už naznačila, v zásadě na dobré cestě se dohodnout na tom, že Hus z hlediska současného katolického učení kacířem není a že tedy není nutné vést o to spor. Ta dělicí čára je jinde – vede mezi sekulární a sekularizovanou veřejností na jedné straně a věřícími všemožných církví a náboženských společností na straně druhé. Ty první Hus prostě nezajímá a nic jim neříká, ti druzí si svůj vztah k Husovi definovali. O tomto posunu pěkně píše C.V. Pospíšil ve své zajímavé recenzi o nové knize Františka Šmahela Jan Hus (Praha 1913) a nejnověji ve své docela čerstvě vyšlé knize s titulem „Husovská dilemata“(Kostelní Vydří 2015). Domnívám se však, že tohle vlastně svár či spor ani není, vždyť pokud je jedna ze stran lhostejná, nemůže ke konfliktu dojít. Je

ovšem sporné, zda je pro společnost více zhoubný skutečný svár nebo spíš indolence značné části této společnosti. A myslím, možná s obavou, snad s nadějí, že snaha přemluvit naše sekularizované současníky, aby se o Husa zajímali a aby z něho něco přijali, je či byla by v zásadě snahou misijní. Vždyť hlubší informovanost o Husově učení i o jeho životní cestě by mohla nebo dokonce měla vést k zájmu o pozadí toho všeho, a toto pozadí je náboženské, a tak by v dobrém případě mohl zájem o Husa mohl vést k zájmu o křesťanství. Na druhé straně nevím, zda může přinést očekávané výsledky mediální či jiná popularizace: možnosti, jak Husa převyprávět, jsou už hodně vyčerpané a ostatně samy o sobě omezené.

Mám jednu soukromou alegorickou vizi– Hus jako úhelný kámen (původně, jak víme, odmítnutý a zavržený). Odvažme se na Husa tento christologicky vykládaný obraz vztáhnout: jde o kámen, jenž v konstrukci stavby buď spojuje nebo završuje klenbu, nebo je svorníkem dvou pravouhle se stýkajících zdí, a to již i v základech stavby (stavitelé jej tedy opravdu zamítnout neměli). S ohledem právě na svou funkci v základech se stal výraz *kámen úhelný* v češtině ne zcela právem synonymem k pojmu kamene základního. Relevantní biblická místa jsou Ž 118,22 a v NZ Ef 2020, a v českých překladech zní toto slovní spojení různě (úhelný, úhlový, nárožní...); důležité je, jak užívá této žalmové aluze apoštol v Ef 2,20: „*Jste stavbou, jejímž základem jsou apoštolové a úhelným kamenem sám Kristus Ježíš. V něm je celá stavba pevně spojena a roste v chrám posvěcený v Pánu. V něm jste vy společně budováni v duchovní příbytek boží.*“ Nemůžeme tedy nakonec i doufat, že bude Jan Hus jako onen zavržený úhelný kámen ve funkci tohoto završujícího svorníku v klenbě společenského konsensu spojovat jak dříve znesvářené konfese českého křesťanstva tak i celou českou společnost? To by ovšem bylo možné jen v tom případě, že by i křesťansky nevěřící vrstva české společnosti přijala Husa aspoň jako kulturně historický fenomén, anebo poněkud odvážněji: nejen jako na kulturně historický fenomén, ale jako zjev, s nímž mohou i sekulárně uvažující lidé sdílet hodnoty evropské humanity. Nestojí to za pokus? Jsem si vědoma toho, že takovýto pokus učinil již T.G. Masaryk, v jeho koncepci Husa je však obsažena představa, že Hus, husitství a českobratrství humanitu jako smysl českých dějin zakládá. A taky je v této koncepci obsažena polemika s nositeli opačných hodnot, což by zase vedlo (a také že vedlo) ke sváru. Chci nabídnout jiný pohled: shledávám, ostatně ve stopách svého učitele profesora Jaroslava Ludvíkovského, že jsou tradice evropské humanity, založené již v klasické antice, s křesťanskými ideály, jejichž je Hus výrazným zastáncem, dobře slučitelné, místy dokonce totožné.

***

Vše, co se o Janu Husovi ví, říká, píše, všechno zkoumání jeho díla a namnoze i jeho životního běhu, je závislé na textech, jejichž je autorem. Přitom není jeho dílo plně zpřístupněno. V moderní kritické edici, v řadě *Mistra Jana Husa Opera omnia*, jež vycházela v nakladatelství Academia, vyšly ve druhé polovině minulého století všechny Husovy české spisy, většinu latinských však v moderní kritické edici nemáme. Bylo sice učiněno několik pokusů tento stav změnit a v současnosti vycházejí kritické edice Husových latinských spisů v belgickém Turnhoutu, tedy sice v zahraničí, ovšem prací českých editorů, stále zde ale jsou Husovy texty, a není jich málo, které můžeme číst pouze ve staré edici, již pořídil na konci 16. století luteránský humanista Flacius Illyricus, a je dost i těch, které nejsou vydány ani ve starém tisku, máme je pouze v rukopisech.

I dnes chci ke krátkému uvažování nad naším husovským dědictvím nabídnout jako východisko právě jeho texty. Zvolila jsem tři, které měly zvláštní poslání a určení. Hus si totiž tyto tři traktáty připravil předtím, než nastoupil cestu do Kostnice, v domnění a v naději, že bude moci před koncilem promluvit a že mu bude dokonce umožněno pronést kázání. Jsou to *Sermo de pace*, kázání o pokoji, traktát – kvestie *De sufficiencia legis Christi* („O postačitelnosti zákona Kristova“) a *De fidei suae elucidatione* – „Objasnění vlastní víry“ či „Vysvětlení, čemu a jak věřím.“ Tyto tři texty sice nebyly dosud moderně textově kriticky vydány, máme je pouze ve zmíněné norimberské edici z roku 1558, ale vyšly v českém překladu v roce 1965, do němčiny je přeložil již Augustin Zitte v souboru *Vermischte Schriften des M. J. Hus von Hussinecz*, Leipzig-Prag 1784 (pokud je mi známo, připravuje jejich německý překlad spolu s dalšími Husovými texty Thomas Krzenck, jehož kniha *Johannes Hus, Theologe, Kirchenreformer, Märtyrer* vyšla v Zürichu 2011).

První z těchto textů, *Kázání o pokoji*, má koncil pozdravit. Kristova výzva k pozdravu *Pokoj tomuto domu* znamená přání pokoje nejen koncilu, ale jakožto božímu domu celé církvi, která je v dané historické chvíli ve značném nepokoji, je dokonce rozdělena, majíc dvě či tři pozemské hlavy. Hus se v prvních odstavcích tohoto textu zamýšlí ve scholastických formách a formulacích nad různými definicemi míru a nad jeho různými druhy a stupni. Nezáleží příliš na tom, že většina těchto výroků je skoro doslova převzata z Viklefových kázání na příslušná biblická místa. Hus přitom opatrně Viklefovo jméno jako jméno autora svých zdrojů nikde v celém textu kázání neuvedl, celkem pochopitelně. Podstatná je zde distinkce mír Boží a mír tohoto světa: Hus si váží pozemského míru, ví, že je to velká hodnota: „Mír světa, jehož podstatou je klidné uspořádání časných věcí, potřebných k lidskému životu a jejich klidné užívání ničím

nepříznivým nenarušované. Tento mír má tak velikou přitažlivost, že po něm všichni lidé přirozeně touží...“ (podle Augustina). Nepochybně v tom i my, lidé 21. století, můžeme s Husem plně souhlasit, o to opravdověji a hlasitěji, o co více je mír tohoto světa v posledním desetiletí ohrožován. Hus jej však nepovažuje za absolutní hodnotu. Odkazuje k Ježíšovým slovům o tom, že nepřišel na zem uvést mír, ale meč, která vysvětluje tak, že „Ježíš přišel, aby zmařil spolčení, zosnované mezi světskými lidmi z dábelké pýchy“. I tady je Hus aktuální: uvažuje o tom, kde jsou hranice, za nimi už nemáme společenské zlo oportunisticky tolerovat s odkazem na to, že hlavně chceme a potřebujeme mít mír, pokoj. Tou pravou a absolutní hodnotou je zde Boží mír, což je, jak jej Hus spolu s Viklesem definuje, „utišení mysli zakotvené v ctnostech“. A tento pokoj má zase tři stránky – mír člověka s Bohem, pokoj člověka se sebou samým a pokoj člověka s bližním. Největší je pokoj v prvním smyslu, totiž pokoj člověka s Bohem. Ten „má takový dosah, že je bez něho každý jiný mír nemyslitelný, ale kdo jej má, dosahuje i těch dvou dalších, pokoje se sebou samým a pokoje s bližním“. – Ve druhé části svého Kázání o pokoji opouští Hus scholastické distinkce a velice energicky a nesmiřitelně útočí na všemožné zlořády tehdejší církve. Činí tak – zase s velkou dávkou taktické opatrnosti – pomocí dlouhých pasáží převzatých z renomovaných a nenapadnutelných církevních autorit, jako byl sv. Augustin, Jeroným, Řehoř, Bernard z Clairvaux. Aby se ke kritice těchto všech neřestí eventuálně k návrhu na jejich odstranění dostal, klade si úvodem této druhé části kázání otázku „proč je Boží dům, tedy církev, již po tak dlouhou dobu zneklidňován, a jakými prostředky by mohl být jeho mír obnoven a upevněn“. Léčebnými prostředky, jež Hus navrhuje, jsou spravedlnost Boží a Božího zákona, která spočívá v konkrétních ctnostech nebo chceme-li hodnotách: ve svornosti, pokore, dobrovolné chudobě, čistotě, trpělivosti a účinném kázání evangelia. Stěží bychom to formulovali aktuálněji. Nejsou právě tyto hodnoty, které našemu současnému světu chybí a o jejichž obnovu bychom se měli zasazovat? Ostatně tento Husův výčet vrcholí voláním po účinném kázání evangelia. Jenže my moc dobře nevíme, jak na to, aby evangelium slyšel celý svět, všechno stvoření, jemuž má z Ježíšova pověření být kázáno. Mohu-li k citovanému Husovu výčtu dodat ještě dvojí, co nám nepochybně také odkázal a co do tohoto výčtu nepojal: bylo by to odpuštění, bez něhož není možný žádný pokoj ani člověka s Bohem a bližním ani a tím méně se sebou samým, a Hus závěrem svého života ukázal, že je mu odpuštění těm, kdo se proti němu provinili, vlastní, jak vyplývá z jeho listů psaných v závěrečné fázi jeho života i z Relatio - Zprávy, již o Husovi sepsal jeho průvodce Petr z Mladoňovic.

Druhý z těchto Husových zásadních textů nese titul *De sufficientia legis Christi*. Z něho je zřejmé, že hlavní kategorií celého Husova učení a ostatně celé ranější fáze české reformace je pojem „*lex Christi*“, zákon Kristův. Může se mi namítnout, že takovouto hlavní a výchozí kategorií je přece pro Husa a českou reformaci vůbec „pravda“. Zajisté, je to totiž jedno a totéž. Onou Husovou pravdou je boží zákon, který byl lidem zjeven učením a životem Ježíše Krista. Poučuje nás o něm Písmo, je svrchovaný a má nejvyšší platnost. Jen jím je povinen řídit se křesťan, všechny ostatní zákony, normy a nařízení jsou mu podrobny, a křesťan musí svým rozumem i svědomím vážit, je-li to, co po něm chtějí lidské příkazy, ve shodě s tímto zákonem, nebo zda se mu tyto lidské příkazy přičí. Svár mezi touto svrchovanou normou, již se říká také zákon přirozený, a mezi lidskými ustanoveními – zákonem pozitivním, je prastarý, tak starý, jak jsou staré pozemské lidské instituce, stát a právo, které si na člověka činí nárok, mnohdy na úkor práva nejvyššího, přirozeného, Bohem daného. Husův traktát „*De sufficientia legis Christi*“ je sepsán v podobě tzv. kvestie – tj. otázky, na niž pak celý další text hledá odpověď. Otázka zní: „Zda zákon Ježíše Krista, pravého Boha i pravého člověka, sám o sobě stačí k řízení bojující církve.“ Na tuto otázku odpovídá Hus jednoznačně kladně; jsou zde ovšem lidské i zákony, ty ovšem musí být s nejvyšším zákonem ve shodě, a pak platí; jsou ostatně v tomto nejvyšším zákonu, božím zákonu, implicitně obsaženy, je tedy zbytečné cokoli k tomuto zákonu přidávat. On k řízení či správě pozemské církve zcela stačí.

V Husově při hrála tato kategorie zásadní úlohu i vzhledem ke svému významu pro řešení otázky, do jaké míry jsou lidé zavázáni k poslušnosti rozkazům svých nadřízených, a také proto se Hus rozhodl zdůraznit svrchovanost božího zákona nad jakýmikoli zákony lidskými právě před koncilem. Jakoby chtěl už předem koncilním otcům sdělit, na čem hodlá trvat a co by mělo mít v jeho předpokládané rozpravě s koncilem poslední slovo. A protože je tento nejvyšší zákon, tato nejvyšší norma, podána a sdělena v Písmu, mělo by posledním soudcem Husovy pře být právě Písmo. Tuto závažnou otázku poslušnosti a možné neposlušnosti v tomto traktátu Hus neřeší, promluvil o tom důkladně ve spise *De ecclesia* – O církvi: tam od 19. do 21. kapitoly zevrubně zdůvodňuje, proč v některých věcech neuposlechl – vydat Viklefovy knihy, přestat kázat, dostavit se do Říma. To snad souvisí také s kategorií svědomí, o níž se někdy mluví jako o jednom z nejjasnějších a nejdůležitějších Husových odkazů. Hus totiž ukládá každému věřícímu zkoumat to, co se mu přikazuje, rozumovým uvažováním (a na základě svědomí), a podle toho se zařídit, poslechnout a eventuálně také neposlechnout. Vidíme, že je to apel na zdravý rozum, a cítíme, že i na svědomí; musím však přiznat, že

na příslušných místech Husových textů není o „svědomí“ výslovná řeč. Vážme tedy, můžeme-li říci, že Hus zdůraznil úlohu svědomí a že je to jeden z jeho cenných odkazů naší přítomnosti – domnívám se, že tomu tak je.

Třetí traktát, který si Hus pro Kostnici připravil, má titul *De fidei suae elucidatione*. Je to text, již chce Hus koncilu ozřejmit svou víru, co a jak věří. Jako téma si zde vzal slova Apoštolského vyznání víry – Věřím v Ducha svatého, svatou církev obecnou, obecnství svatých. Je pro nás poněkud krkolomné probírat se oním už od Augustinových dob běžným trojím rozlišením víry – věřit něco, věřit něčemu či někomu, věřit v něco či v někoho. Hus těchto teologických distinkcí užívá k tomu, aby ozřejmil, že věřit v Boha, v osoby boží Trojice, je mnohem víc, než prosté věření nějaké skutečnosti (věřit něco) nebo než věření něčím slovům nebo slibům. Ona předložka „ve“ věřím v Boha, se vztahuje pouze na boží Trojici – a rozhodně není možno věřit v církev. Církev není Bůh, církev je boží dům, a jako instituce je samozřejmě také – a bohužel v mnohém především – dílem lidským. A dostáváme se vlastně k témuž, co bylo obsahem kvestie *De sufficientia legis Christi*: lidské instituce, mezi nimi i církev jako instituce, stojí hodnotově níže než neviditelné boží instituce, než ustanovení božího zákona, než to, co slyšíme a přijímáme z Písma, to, s čím do našeho světa přišel Ježíš. Proto – lapidárně řečeno – je instituční církev nutno brát s rezervou. A nejen církev, ale veškeré lidské instituce, což neznamená relativismus a lhostejnost vůči jejich kvalitám. Je to výzva k uvědomělému občanství a také k odvaze vidět i na své církvi, jaká je a v čem třeba selhává. Neboť církev *sine ruga et macula, ta bez vrásky a bez poskvrny*, je jen ona *communio sanctorum*, společenství svatých a věrných, o níž ví své pouze její Pán.

A zcela nakonec: Hus nám svým zdůrazněním postačitelnosti Kristova zákona a relativizací zákonů a nařízení lidských odkázal také svobodu – svobodu od břemen lidských zákonů a institucí, od těch těžkých a nesnesitelných břemen, o nichž mluví Ježíš u Matouše ve 23. kapitole, a ovšemže od lidských nálezků všeho druhu. Kdo se poddá zákonu Kristovu, je svobodným člověkem (J 8,32 – Zůstanete-li v mém slovu, jste opravdu mými učedníky. Poznáte pravdu a pravda Vás učiní svobodnými“. Na toto evangelijní místo navazuje Hus v páté kapitole českého Výkladu na vieru, je to ono slavné a tolikrát citované místo „hledaj pravdy, slyš pravdu....drž pravdu, braň pravdy až do smrti“, - „neboť pravda tě vysvobodí od hřícha, od ďábla....“, dodejme – od poddanosti všemu, co se Kristu protiví, a také od nepodstatného a pouze předposledního nároku lidských věcí.